“Het waren de mooiste jaren uit mijn leven”

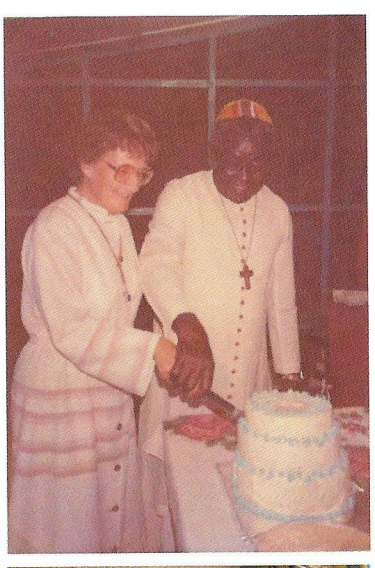
De mooiste jaren uit haar leven, zo kijkt zuster Catharina van Kaam (1931) terug op haar tijd in Ghana. Met onderbrekingen verbleef ze ruim 22 jaar in het Afrikaanse land, uitgezonden als missiezuster van Onze Lieve Vrouw van Afrika, ook wel bekend als Witte Zusters. Maar wat voor veel missionarissen geldt, geldt zeker ook voor zuster Catharina. De missie houdt niet op bij terugkeer naar Nederland. Ze vertelt hierover in haar appartementje in het verzorgingshuis in Boxtel.

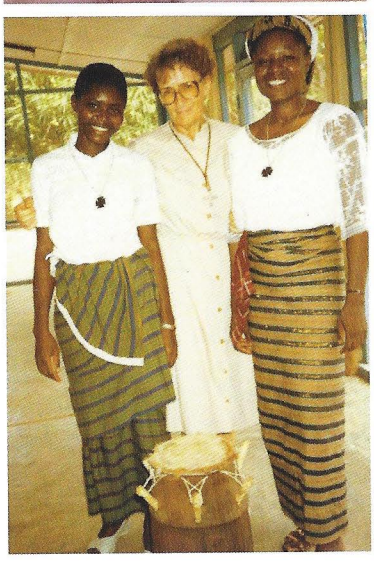
door Erica Op ’t Hoog

In gesprek met een Witte Zuster

“Als kind wist ik al dat ik naar Afrika wilde”, begint zuster Catharina haar verhaal. “Nederland was te klein voor mij, ik wilde naar de missie, maar eigenlijk wilde ik geen non worden. Ik heb dus eerst een opleiding gedaan en ook nog verkering gehad. Totdat hij een baan kon krijgen in Amerika. Het zou een mogelijkheid zijn om weg te gaan uit Nederland maar het voelde niet goed voor mij. Ik heb de verkering verbroken. Ik ben toch bij enkele congregaties van zusters gaan kijken, maar ook dat voelde niet goed aan. Totdat een pater Franciscaan, bij de bruiloft van mijn zus nota bene, tegen me zei dat ik eens bij de Witte Zusters moest gaan kijken. Dat heb ik gedaan. Het eenvoudige interieur, de simpele kamer waar ik werd ontvangen; het voelde direct als thuiskomen. Het was liefde op het eerste gezicht.”

Eindelijk naar Afrika

Zo trad Toos van Kaam op 27-jarige leeftijd in en werd zuster Catharina. Maar haar weg naar de missie in Afrika was bochtig en vol hobbels. Ironisch genoeg werd ze eerst naar de VS gestuurd, officieel voor studie. In de praktijk werkte ze vooral voor de communiteit. Op een dag kwam een ambtenaar haar vertellen dat ze binnen twee weken moest vertrekken omdat haar studentenvisum was verlopen, en dat terwijl ze nog helemaal niet aan de studie toegekomen was. Ze vertrok naar Rome waar ze verder voorbereid werd op de missie in Afrika. Zuster Catharina: “Het was eigenlijk gebruikelijk dat je naar Algerije ging voor verdere opleiding, maar vanwege de onveilige situatie daar in die tijd, ging ik naar Rome. Ook kreeg ik nog een jaar Bijbelstudie en Engels in Londen. Daar waren we wel met zo’n 300 zusters. Het was er echt een open huis, waar ook veel Afrikaanse migranten kwamen. Zo leerden we Afrika al een beetje kennen. En toen in 1967 mocht ik naar Ghana, eindelijk naar Afrika.”

Dat was echter van korte duur. Haar eerste missiepost was in Navrongo, maar niet lang nadat zij was aangekomen werd deze post gesloten vanwege conflicten met de bisschop. “Ik ging ergens anders heen maar werd ziek en moest terug naar Nederland. Tijdens mijn verblijf in Nederland ging ik naar het Doveninstituut in St. Michielsgestel om ervaring op te doen met dovenonderwijs. Ik was namelijk gevraagd om in Ghana op een dovenschool te gaan werken. Dus ik ging enthousiast op cursus. Voordat ik weer terug naar Ghana zou gaan, moest ik nog naar Rome. Daar kreeg ik te horen dat het niet doorging! Er was een Ghanees gevonden die mijn plek zou innemen. Het is altijd de bedoeling van onze stichter en van onze congregatie geweest dat we de mensen in Afrika op weg zouden helpen. Wij zijn er nooit blijvend, zij moeten het stokje overnemen. Dus eigenlijk was het goed dat dit gebeurde. Maar voor mijzelf was het een enorme teleurstelling. Ik heb echt even staan gillen buiten nadat ik het had gehoord”, biecht ze op.

Pastoraal werk

“Gelukkig was er wel een andere plek voor mij. Ik kwam als pastoraal werkster op een opleiding voor diergeneeskunde in Pong-Tamale in het pastoraal centrum daar. De eerste weken was er nog een priester, maar al snel kreeg ik heel veel vrijheid en vertrok hij en liet alles aan mij over. Dit waren echt mijn beste jaren in Afrika, juist vanwege die vrijheid.”

Naast zuster Catharina waren er nog twee Afrikaanse catechisten. Het pastorale centrum dat werd gebouwd, groeide uit tot een bloeiende gemeenschap. “We hadden bijeenkomsten met de *Christian Mama’s* en er bleek behoefte aan medicijnen en babymelk. Er kwam ook een verpleegkundige en we gaven lessen en advies over hygiëne, gezonde voeding enzovoort. Later werd dit zelfs een kleine kliniek. Het had echt een regiofunctie. Toen ik kwam, was er bijna niets maar samen met de gemeenschap hebben we iets opgebouwd. Ik was daar echt de pastor, met steun van de bisschop. Eens per jaar kwam hij langs. Als hij de studenten van de gemeenschap vroeg hoe het ging zeiden ze: ‘Prima. Als er een priester komt, hebben we *High Mass* en als de zuster er is hebben we *Low Mass*.’”

In het naburige dorp Savelugu, dat voor een groot deel uit moslims bestond, hadden paters ooit een stuk grond aangekocht. “De *chief* van het dorp kwam op een gegeven moment naar mij toe en bood ons dat stuk grond aan om er een kerkje te bouwen voor de christelijke gemeenschap. De mensen zelf hebben het eenvoudige gebedshuis er neer gezet. Nu is het de parochiekerk geworden”, voegt ze met enige trots toe.

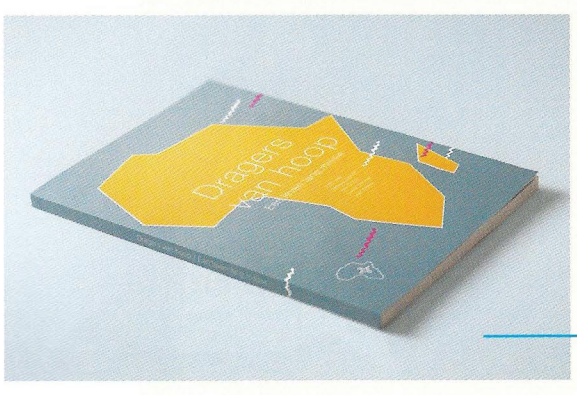
Vertrek

In 1986 kwam er een einde aan de mooie jaren. Terwijl ze op verlof was in Nederland, werd een van haar medewerkers, haar *watchman* Anthony vermoord. Het doet haar nog altijd verdriet erover te spreken. “Het was een verdrietige en ook moeilijke periode. De omstandigheden rond zijn dood zijn nooit opgehelderd. Er waren zeker vermoedens over de daders maar het is nooit onderzocht en er werd niet meer over gesproken. Het gevoel van veiligheid was weg en er was veel onrust, waarbij ik me niet meer gesteund voelde door de overheid. Ik ben nog twee jaar gebleven, heb taken overgedragen en ben toen zonder goed afscheid te nemen vertrokken. Jaren later in 1995 ben ik nog terug geweest naar Ghana en ook naar Pong-Tamale. Dat was goed, toen pas kon ik het echt afsluiten. Een deel van het werk was toen inmiddels overgenomen door een Engelse zustercongregatie.”

Religieuzen tegen vrouwenhandel

In Nederland heeft ze een korte periode in een Limburgse pastorie gewerkt, maar dat beperkte zich vooral tot de huishouding van de pastoor. “Dat beviel helemaal niet,” vertelt ze. “Ik was mijn vrijheid kwijt. Ik zei tegen mijn overste: ‘Ik ben niet naar Nederland teruggekomen om overhemden te strijken!’ Toen mocht ik naar Boxtel komen en ben allerlei vrijwilligerswerk gaan doen, zoals voor de SRTV, de Stichting Religieuzen tegen Vrouwenhandel. In Afrika was ik al geconfronteerd met meisjes die slachtoffer werden van mensenhandel. Soms verdwenen ze zomaar. De SRTV zette zich in voor opvang, maar ook voor preventie. Bijvoorbeeld door simpele, makkelijk te kopiëren informatiefolders in allerlei talen te verspreiden in Afrikaanse en Aziatische landen. Juist de religieuzen hebben een heel groot netwerk en komen tot in de kleinste dorpen. Toen ik in 1995 even terug was in Ghana heb ik daar ook veel folders uitgedeeld aan medezusters en anderen.”
De SRTV speelde een belangrijke rol bij de oprichting van Europese en wereldwijde organisaties van religieuzen die zich inzetten tegen vrouwenhandel en mensenhandel. Ook zuster Catharina was daarbij betrokken en bezocht landen in Oost Europa.

Ook nu blijft zuster Catharina zich voor zover mogelijk inzetten voor haar missie. “Ik heb een scootmobiel en bezoek daarmee nog regelmatig mensen die eenzaam zijn en behoefte hebben aan gezelschap. Eens per week help ik op een zorgboerderij voor dementerende ouderen. Ook blijf ik volgen wat er in de wereld gebeurt. Ik woon in het Wereldhuis in Boxtel, een verzorgings- en verpleeghuis voor mensen van verschillende culturen en probeer met iedereen contact te maken. Ik bid elke avond nog een tientje van de rozenkrans voor de missionarissen en missionaire werkers van nu. Zolang als ik kan, wil ik me blijven inzetten voor anderen en me nuttig maken. Ik ben een zeer tevreden en gelukkig mens en blij met wat ik nog kan doen.”

Bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Missiezusters O.L. Vrouw van Afrika is in 2017 een boekje verschenen met portretten en verhalen van verschillende zusters, onder wie zuster Catharina. Het biedt een mooi beeld van wat deze zelfstandige, voortvarende vrouwen hebben gedaan. Het boekje “Dragers van hoop” is nog verkrijgbaar via ***www.wittezusters.nl***

De SRTV is opgeheven, maar op Europees en wereldwijd niveau gaat het werk van religieuzen tegen vrouwenhandel door. Meer informatie: ***www.renate-europe.net en www.thalitakum.info***